

Barndomserindringer fra Sønderjylland.

**Et Foredrag holdt i Dansk Forening »Enigheden« i
Berlin af Professor Dr. W. N a g e l.**

Naar jeg tænker tilbage paa mine Barndomsaar, saa tegner alt sig i de samme lysende Farver som de, der dengang vajede og nu igen vajer over min Hjemstavn Højer, der ligger ved Vidaaens Munding i Vesterhavet. Gennemgaaende var da ogsaa Aarene efter 1850 en lykkelig Tid for Landet.

I tidligere Aar var, bortset fra Østersfiskeriet vestfor Højer, der leverede de saakaldte Flensborg-Østers, Knipleindustrien næsten den eneste, ialtfald den vigtigste Indtægtskilde for Vesteregnet, idet de saakaldte Tønder Kniplinger stod i europæisk Ry. Min Bedstefader paa mødrene Side, J e n s W u l f f i Brede (nordfor Tønder) var den største Kniplingshandler paa den Egn og beskæftigede i Kniplingernes Blomstringstid ellevehundrede Arbejdere; ved talrige Rejser sydpaa udvidede han stadig Markedet for Kniplingerne og skaffede derved mange Penge ind i Landet. Som Bevis for, hvor højt anset denne Industri var, vil jeg kun anføre, at Kong Kristian den 8. med Gemalinde i 1847 bærede Jens Wulff med deres Besøg, og at han var dekoreret med den store For-tjenstmedaille i Guld og med Ridderkorset.

Landbruget og andre Erhverv arbejdede derimod dengang under ugunstige Vilkaar, men efter den første slesvigske Krig indtraadte der en betydelig Bedring; Handel og Vandel tog Opsving, fordi England optraadte som Køber af danske Landbrugsprodukter, og en direkte Dampskibsforbindelse for denne Eksport, især af levende Kvæg, blev oprettet imellem Højer og Lowestoft. Marskegnene blev en af de betydeligste Leverandører af fin Uld paa Verdensmarkedet, og medens ved Aarhundredets Begyndelse Landmændenes Kaar var saa usle, at de, som der fortælles, maatte søge Hjælp hos Kniplingspigerne for at kunne betale deres Skatter og Afgifter, saa steg nu Jordernes Værdi til langt over det Dobbelte. Et nyt Havdige blev anlagt fra Højer sydpaa, hvorved et meget stort og værdifuldt Areal, den ny Frederikskog blev indvundet fra Havet. Ved Højer byggedes en ny Sluse for at regulere Vandstanden i Kogene og indviedes i 1863; den bærer endnu den Dag i Dag Kong Frederik den 7.s Navnetræk. — Moderne Fyrtaarne anlagdes paa Øen Sild: et stort Blinkfyrt paa Røde Klev og to ude paa List. Farvandene indenfor Vesterhavssøerne blev uddybede og godt afmærkede. Udmærkede Skoler i By og paa Land sørgede for Børnenes aandelige Vækst. Skatterne var smaa, og Kommunerne styrede sig selv; den højeste civile Myndighed i Højer var en Rebslager, Andreas Andersen, der gjorde sine Sager ligesaa godt som senere under preussisk Styre de studerede Borgmestre, skønt Byen dengang havde omtrent dobbelt saa mange Indvaanere som senere ðen.

Af alle Aarets Festligheder har, næstefter Julen, Kongens Fødselsdag mest præget sig i min Erindring.

Mere end nogen anden Del af det danske Folk, be-
 tragede Slesvigerne Konge og Fædreland som Eet,
 og med Feltraabet: »Gud og Kongen« fylkede Sles-
 vigerne sig om den danske Konge som Slesvigs ret-
 mæssige Herre, dengang i Marts 1848 Hertugen af
 Augustenborg udfoldede Oprørsfanen i Rendsborg.
 Den Begejstring, med hvilken dette skete, fandt et
 stærkt Udtryk, da Frederik den 7. efter Slaget ved
 Bov holdt sit Indtog i Flensborg i Spidsen for Gar-
 den. Frederik den 7.s Hjerte slog varmt for Slesvig,
 og Slesvigerne elskede ham som aldrig en Konge til-
 forn. Stor var Sorgen over det slesvigske Land hin
 Novemberdag 1863, som jeg husker saa godt, da Bud-
 skabet lød: »Kongen er død«. — I store Skarer drog
 Slesvigerne til Flensborg for at sige ham det sidste
 Farvel, og da Kongeskibet »Slesvig« stod ud af Flens-
 borg Fjord for at bringe den afsjælede Drot til hans
 sidste Hvilested, følte enhver Slesviger, at hans Lykke
 drog bort sammen med dette Skib, og at vi vilde gaa
 mørke Tider i Møde. Desværre skulde disse Anelser
 snart gaa i Opfyldelse.

Forfulgt af Bismarcks træske Politik og forladt
 af Europa blev Danmark tvunget ind i Kamp mod to
 Stormagter. Men Danmark kendte ikke til Frygt og
 greb Sværdet for at forsvare sin uomtvistelige Ret til
 Slesvig.

»Jeg staar beredt til at møde Dem med Vaaben i
 Haand«, saaledes lød den danske Hærførers stolte
 Svar paa den tyske Overgenerals Opfordring til at
 trække sine Tropper ud af Slesvig. — Vaabengangen
 dernede ved Dannevirke blev kun kort, men vi
 Dreng fulgte Begivenhederne med største Deltagelse,
 og vort første Spørgsmaal, naar vi vaagnede om Mor-

genen, var altid: »Far, har de Danske vundet?« — Efterretningerne om den afslaaede Storm paa Skansen ved Mysunde fyldte os med Glæde og Haab; men de Voksnes bekymrede Miner gjorde os betænkelige. I Kongeriget var den Mening fremherskende, at Dannevirkestillingen var uindtagelig, medens Slesvingerne, der saa Forholdene paa nært Hold og kendte Fjendens Anstrengelser af eget Syn, var forberedt paa det værste. Heri ligger Forklaringen for, at Budskabet: »Hæren har i Nat rømmet Dannevirkestillingen og i god Orden trukket sig tilbage til Als«, omend det voldte dyb Sorg, blev taget mere roligt i Slesvig end i Kongeriget, hvor, som bekendt, de fleste blev grebne af Fortvivlelse, og der lød Raab om Forræderi. Historien har for længe siden givet de Meza Oprejsning og godkendt Klogskaben af hans Beslutning. Tilbagetoget blev mesterligt gennemført, og da Preusserne havde overskredet Slien, forefandt de ikke et eneste Køretøj og maatte optage Forfølgelsen tilfods. Kast dog et Blik paa Felttogene rundt om i Verden efter 1864: hvilken Feltherre, der er blevet tvungen til Tilbagetog, har, som de Meza gjorde, bragt hele sin Hær i Sikkerhed uden at miste noget af sit Train eller saa meget som en Kanon med Undtagelse af dem, der var anbragt i Stillingen.

Efterretningen om Dannevirkes Rømning gav Anledning til Optøjer og Udskejelser i forskellige Byer, de danske Emblemer blev forhaanede, og Embedsmændene maatte flygte nordpaa for at undgaa Mishandlinger. Ogsaa i Højer rottede Pøbelen, hovedsagelig bestaaende af indvandrede tyske Haandværkssvende, sig sammen og drog samme Aften hujende gennem Gaderne syngende »Schleswig-Holstein

meerumschlungen«. Hoben trængte ind i Apotekets Have og fortsatte Spektaklerne der. Børneværelset vendte ud til Haven, og da vi var gaaet til Sengs, fik vi Koncerten fra første Haand. Vi lod os imidlertid ikke forstyrre, thi vi vidste, at Fader var paa sin Post ude i Forstuen, og vi var overbevist om, at han nok skulde sørge for, at der ikke skete os noget. — Fader, en høj, kraftig Skikkelse, var født i København, og som halvvoxne Drengene var det hans og hans Brøders største Søndagsfornøjelse at knibe hjemmefra for at hjælpe Politiet med at banke løs paa Folk, noget, der i Frederik den 6. Tid næsten hørte til Dagens Orden. Som en af de Danskes ivrige Forkæmpere blev han i 1848 ved Nattetid slæbt bort af det tyske Militær og indespærret i Bredsted, indtil Vaabenstilstanden samme Aar blev sluttet. I Krigsaarene 1848—49 og 50 havde han iøvrigt bestaaet mangen Dyst og deltog 1850 som Frivillig i Hammers bekendte Togt, der sikrede Vestkysten for de Danske, indtil Slaget ved Isted havde afgjort Slesvigs Skæbne, hvorfor der var bievnet ham tildelt Ridderkorset og Krigsmedaillen. Han var bekendt nok for at være Karl for sin Hat, og desuden var man ikke ganske sikker paa, om han ikke i Farens Stund vilde tage sin Tilflugt til visse Forsvarsmidler, der stod til hans Raadighed som Apoteker. Blandt disse var Skedevand det mest frygtede, og Skedevandsflasken havde allerede i 1848 ved visse Lejligheder virket ligesaa prompt som nuomstunder Svingninger med en Haandgranat. Følelsen af at staa overfor en Mand, der ikke var vant til at stikke op, foranledigede Demonstranterne til at nøjes med at synge. Efterhaanden luskede de ud af Haven og trak videre, men da de var kommen op

paa Bagsiden af Huset, hvor alle Vinduer var mørke og ingen paa Vagt, vaagnede Modet hos dem, og de smed Sten ind igennem Køkkenvinduerne. Ekspeditionen imod vort Hjem havde imidlertid ikke tilfredsstillet deres Higen efter Laurbær; hele Skaren drog derfor ned til Skolen, hvor de smadrede alle Vinduerne i Lærerboligen.

Byens Flag var, straks efter at Dannevirkes Rømning rygtedes, blevet bragt i Sikkerhed af Fader og hans Venner og saaledes reddet fra at blive forhaanet. Det blev i mange Aar opbevaret paa Apoteket og befinder sig i Museet paa Koldinghus.

Sindene faldt imidlertid snart til Ro, og da de danske Lærere blev paa deres Post, gik Skolen sin vante Gang. Alle Børn talte Dansk, thi Dansk var deres Modersmaal, og da de med ganske faa Undtagelser ogsaa var dansksindede, fandt der ingen Rivninger Sted mellem Børnene.

Det hed sig snart, at vi vilde faa en stor preussisk Indkvartering, og næsten alle Værelser i vort Hjem blev rømmede. Men Preusserne kom ikke; de viste sig overhovedet ikke ude paa Vestkysten under hele Krigen. Ligesom i den første slesvigske Krig forbeholdt Preusserne sig Østkysten med de gode Veje og overlod den med mindre Byer og daarlige Samfærdselsmidler forsynede Del af Slesvig til deres Forbundsfæller. Endelig en Dag hen i Februar gjorde en større Afdeling østerrigske Soldater Holdt udenfor Apoteket, en Officer og 5 til 6 Mand med opplantet Bajonet marcherede op igennem Haven og ind i Huset. Fader var nemlig tillige Postmester, og det var Postvæsenets Kasse, deres Besøg gjaldt. Fader havde iført sig Uniform og sad i sit Kontor, hvor de to Ud-

gange blev besat af Soldaterne. Officeren traadte hen til Fader og forlangte Kassen udleveret. Men der var han kommet til den Urette. Fader forlangte hans Legitimation og Fuldmagt, som han imidlertid ikke var i Besiddelse af, og det var først efter et heftigt Ordskifte og efter at Officeren havde peget paa sine Bevæbnede og truet med at bruge Magt, at man skred til at aabne Postvæsnets Pengeskrin. Men Fader havde lige til det sidste varetaget sin Konges Tarv saa godt, at der kun fandtes elleve (11) Kobberskillinger i Skrinet. Det nyttede ikke, at Østerrigeren meget energisk forlangte »Sølv«, han maatte nøjes med de elleve Kobberskillinger, som han imod behørig Kvittering trak af med, eskorteret af sine Soldater, saa man kan ikke just sige, at denne Ekspedition havde været lønnende. Sølvpengene holdt Fader skjult paa et sikkert Sted, og de kom senere i rette Hænder.

Først hen i Marts blev Højer besat af Ungarere, og vi fik en Indkvartering af 6—8 Mand. De var iført lyseblaa, tætsluttende Benklæder, der var forsynede med sorte og gule Snore og gik ned i et Par Snørestøvler, hvide Uniformsfrakker og graa Kapper. Det var godmodige, mørkladne Mennesker, der gav sig meget af med os Børn. Jeg husker endnu vor Forbavselse, da vi opdagede, at de ingen Strømper havde, men viklede Fødderne ind i Lærredslapper, der var besmurt med Tælle. Vi gik med tykke Uldstrømper og langskaftede Fedtstøvler, medens de sjokkede omkring i Sølet med deres tynde Snørestøvler uden Strømper, og vi undrede os over, hvad disse Sydens Sønner i Grunden havde at søge oppe hos os. De har sikkert ogsaa senere fortrudt, at de dengang

lod sig forlede til at rage Kastanierne ud af Ilden for andre; ialtfald har de haft Anledning nok dertil. Ungarerne blev snart efterfulgt af Steiermarkerne, der i forskellige Hold blev hos os, indtil Krigen var forbi. De bar graa Uniformer med grøn Krave og hvide Distinktioner samt en mægtig stor Filthat med en Fjerbusk paa den ene Side. De var ligesom Ungarerne godmodige, børnekære Mennesker, som meget rundhaandet forsynede os med Patroner, der bestod af Papirhylstre, hvori der sad en Spidskugle. Krudtet brugte vi til at anlægge Minegange, der heldigvis blev opdagede af Fader, kort forinden vi vilde lade dem eksplodere. Man maa i det Hele taget give Østerrikerne det Vidnesbyrd, at de opførte sig som civiliserede Mennesker, de havde deres egen Naturalforplejning og undgik at forulempe Befolkningen. Engang havde nogle Underofficerer af vor Indkvartering søgt en Fornøjelse i at tvinge saa megen Rødvin ned i en af mine yngre Brødre, at han blev alvorlig syg, en Raahed, der blev strengt straffet af Kommandanten. Men bortset herfra mindes jeg ikke at have hørt om nogen Tøjlesløshed paa vor Egn.

Saa forunderligt det end lyder for de nulevendes Øren, saa var dog den danske Flaade i 1864 Herre i Nord- og Østersøen. Som Følge heraf blev Øerne forskaanede for fjendtlige Invasioner. Vesterhavssøernes Forsvar var blevet betroet Kaptajnløjtnant Hammer, og det kunde ikke være blevet lagt i bedre Hænder.

Hammer stammede fra en Familie, der i Tidernes Løb havde taget virksom Del i Danmarks Forsvar, hans Fader deltog som Dreng i Fægtingen imod Englænderne i Clasens Have 1807, og endnu i

1850 bar Hammer et Par Pistoler, hans Fader havde modtaget af en engelsk Officer, hvem han havde overvundet i Kamp. Da der bestod et venskabeligt Samkvem imellem vore to Familier, har jeg som Dreng ofte haft Lejlighed til at se Hammer og modtage hans Haandtryk. Han var snarere lav end høj, firskaaren, noget fregnet, rødlig-blond: en Type, som man ikke sjældent finder hos Englænderne, og som de med Stolthed fører tilbage til de danske Erobrere, der har haft saa megen gavnlig Indflydelse paa den engelske Nations Udvikling. Følgende lille Episode, som en af hans Folk, der var født paa Rømø, har fortalt mig, viser, af hvilket Tømmer Hammer var skaaret. Som ung Løjtnant førte han i 1848 et lille Fartøj, der forsynede Flaaden, som blokerede Elben, med Vand. Paa en af disse Ture mødte han i Nord-søen en engelsk Fregat og tonede Flag, som Krigsbrug forlanger. Men Engelskmanden tog ikke den mindste Notits af den lille Skude, og efter forgæves Forsøg paa at gøre sig bemærket paa andre Maader, lod Hammer tilsidst affyre et skarpt Skud foran Fregattens Bov. Engelskmanden tog det paa rette Maade, og op fløj Union-Jack under Gaffelen.

Hammer blev i 1850 Vestboernes Helt ved sit raske Togt til Kystens Sikring. Samme Nat Vaabenstilstanden udløb — 16. Juli 1850 —, landede han med en Holmens Jolle og 16 Mand ved Emmerlev Klev nordfor Højer og satte sig straks i Besiddelse af denne By, som han ved snild Benyttelse af de naturlige Forhold satte i Forsvarsstand. Tyske Tropper holdt de større Byer paa Vestkysten besat, og desuden spillede dengang Landstormen en betydelig Rolle, saa det var ikke nogen let Opgave, han havde

at løse. Takket være hans eventyrlige Snarraadighed, der mangan Gang mindede om Tordenskjold, og hans store Omsigt, holdt Hammer Byen indtil Istedslaget var vundet. Han lod da sin Jolle sætte paa Hjul og sendte største Delen af sine Folk til Hest forud for at bestille Kvarter til 400 Mand; selv tog han med Resten af sin Styrke Plads i Baaden, og fremad gik det imod Syd gennem et fjendtligsindet Land, som han paa denne Maade holdt i Ave. Ved Husum satte han Jollen i Vandet, besatte Nordstrand og Pelworm og tog tilsidst Del i Frederiksstads Forsvar. Efter Fredsslutningen blev Hammer Inspektør over hele Vestkystens Fyr- og Vagervæsen med Sæde i Wyk paa Før og vandt ved sin Dygtighed og humane Optræden hele Befolkningens Hjerte. Hans nøje Kendskab til de vanskelige Farvande derude gjorde ham i 1864 selvskreven til Vesterhavsoernes Forsvarer, men paa Grund af Isforholdene kunde han først ved Udgangen af Februar begynde sit Arbejde. I Mellemtiden havde Friserne flere Steder vist sig opsætsige og vilde ikke adlyde Mynlighederne, paa Sild forsøgte de endda at gaa over til Angreb, men Hammer bragte dem snart til Fornuft ved sin resolute Optræden, og paa alle Øerne skaffede han Ro og Orden og var i Stand til at sende henved 20,000 Rigsdaler, der var bleven reddet fra de forskellige offentlige Kasser, til København. Skønt han kun raadede over en Hjuldamper af Træ, »Limfjorden«, nogle Rokanonbaade og Krydsfartøjer, holdt han Fjenden borte fra Øerne indtil kort før Krigens Slutning.

Siden Østerrigernes Indtog i Højer vajede Dag og Nat fra Kirketaarnet 4 mægtige Faner: en blaa-hvid-

rød, en sort-hvid, en sort-gul, en sort-rød-gul. Man maa undre sig over, at Østerrigerne tillod denne profane Misbrug af Kirken, der dog ogsaa skulde tjene de Danske til Forsamlingssted. En skøn Dag hen paa Foraaret, da vi ved Middagstid kom hjem fra Skole, saa vi til vor Forbavselse, at Flagene var forsvundet fra Kirketaarnet, der lød Signaler i Gaderne, og Soldaterne ilede i fuld Oppakning til deres Alarmpladser. Nysgerrige efter at faa Grunden til dette Røre at vide skyndte vi os hjem. Da vi traadte ind, overgav just en Soldat af vor Indkvartering Moder et Kommisbrød, tog Afsked og ilede bort. Oppe fra Loftet saa man gennem Kikkerten derude paa Søen nogle større og mindre Fartøjer og udfor Indløbet til Højer Kanal et lavt Fartøj, fra hvis Agterende et lille Dannebrogflag lystigt flagrede i Vinden. Det var H a m m e r, som med sin Flotille var løbet ind for at alarmere Østerrigerne; han havde sendt en Kannonbaad ind mod Højer Kanal, som fyrede sin Kannon af, hvis Projektil slog ned i Diget i nogen Afstand fra Slusen uden at eksplodere. Siden blev denne Granat gravet ud, gjort uskadelig og malet rød-hvid-blaa. Den laa længe under Bilæggerovnen i Slusebygningens Gæstestue og fremvistes som Trofæ.

Da Østerrigerne, for hvem Havet var noget ukendt, grufuldt, ikke foretog sig noget, gik H a m m e r igen tilsøs, men jeg kan levende forestille mig hans Tilfredshed ved at se, hvor flinke Tyskerne havde været med at faa deres Flag halet ind.

Dette Billede fra mine Drengaar: de forsvundne store Faner og det lille røde, lystigt flagrende Flag derude paa Søen har ofte staaet for mig, ikke mindst

i de sidste Aar. De to mægtige Militærstater, hvis brogede Faner dengang saa hoverende snoede sig om Taarnet paa en dansk Kirke, er sunkne i Grus, medens det lille røde Flag atter vajer derude. Det indeholder en Opmuntring for alle Danske til ikke at forsage, selvom Tiderne synes nok saa mørke: Danmark vil ikke forgaa, saalænge vort ældgamle Flag holdes i Ære.

Dybbøls tapre Forsvar fulgte vi med levende Interesse og Stolthed; Løjtnant Ankers Navn blev indridset i alles Hjerter. Skønt vi, der levede saa nær ved Krigsskuepladsen, vidste, at Dybbøls Fald var uundgaaeligt, saa vakte selvfølgelig Efterretningen om Skansernes Erobring, der naaede os om Eftermiddagen den 18. April, dyb Sorg. Forresten modtog de Tysksindede Budskabet uden demonstrativ Begejstring, vel sagtens fordi de havde indset, at det, de troede, de tyske Stormagter kæmpede for, nemlig Oprettelsen af et selvstændigt Hertugdømme Slesvig-Holsten under Augustenborgernes Scepter, ikke blev til noget; thi Bismarck havde allerede dengang, for at bruge et af hans egne Udtryk, begyndt at dreje Halsen om paa de Kyllinger, han selv havde udruget. Søtræfningen ved Helgoland den 9. Maj var et Lyspunkt og viste os, at de Danske endnu var Herrer tilsøs. Da Fader tillige var svensk og norsk Vicekonsul, gik Konsulatsflaget tilvejs for at forkynde den danske Sejr over Land og By. Under gentagne Ophold paa Helgoland har jeg af indfødte Øjenvidner ladet mig berette om Træfningen, som de havde iagttaget oppe fra Overlandet. Nogle af dem havde været ombord paa de østerrigske Skibe, efterat de havde kastet Anker bag ved Sanddynen, og fortalte,

hvor frygtelig medtagne »Schwarzenberg« og »Radetzky« var, og at Dækkene flød med Blod. Helgolænderne, der ikke havde glemmt, at de i mange Aar havde følt sig lykkelige under Dannebrog, og endnu den Dag i Dag længes efter at komme tilbage under engelsk Styre, glædede sig dengang over, at de Danske havde hævdet deres gamle Ry og jaget Østerrigerne paa Flugt. De var forbavsede over, at nogen vilde forsøge, som sket er fra preussisk Side, at berøve S u e n s o n Æren af at være Sejrherr ved Helgoland.

Under den paafølgende Vaabenstilstand forefaldt intet af Betydning, kun vekslede den østerrigske Besætning, og vi fik tilsidst Indkvartering af en Adjudant med sin Skrivestue, der blev til Krigens Slutning, saa at hele vor Familie kun havde 3 Værelser til Raadighed, bortset fra Loftskamrene. De nye Fjendtligheder, der endte med Erobringen af Als, satte Gang i Østerrigerne, som vel syntes, at de ogsaa maatte vove en »Meeresübergang«, som Overskridelsen af det smalle Alssund efterhaanden var vokset til, og de begyndte at forberede en Erobring af Vesterhavsoerne.

H a m m e r havde faaet nogle Forstærkninger af Fodfolk, et Dampskib og nogle Kanonbaade, men da den danske Nordsøeskadre samtidig gik nordpaa, og en overlegen østerrigsk og preussisk Eskadre viste sig udfor Øerne, var H a m m e r s Stilling vanskelig, tilmed da hans Plan om at lægge Hovedvægten paa Forsvaret af de sydlige Indløb mellem Amrum og Fastlandet og Amrum og Før ikke havde vundet Marineministeriets Billigelse. Men H a m m e r var ikke den Mand, der gav tabt. Hans Stillinger var

anlagt med klog Omtanke, takket være hans nøje Kendskab til de vanskelige Farvande, og det var først henimod Midten af Juli, at Østerrigerne fandt Mod til at iværksætte deres Plan om fra Fastlandet at erobre Øerne. Saavel fra Højer som fra Sydvesthjørnet forsøgte de en Overgang i Baade, men Hammers Kanonbaade fik dem snart til at vende om og skyndsomt sejle tilbage til Kysten; saasnt de kunde bunde, sprang de ud af Baadene og løb i Land. Ved D a g e b ø l, lige overfor F ø r, havde Østerrigerne ogsaa samlet et større Antal saakaldte »Togangsbaade«, fladbundede Fartøjer, der især bruges til Færdsel paa Vandløbene indenfor Diget og til Aalefangst udenfor Diget. I deres Ukendskab til alt, der vedrører Søværnet, havde Østerrigerne anbragt Baadene i velordnede Rækker paa den Side af Diget, der vendte ud imod Havet, i Stedet for at holde dem skjult indenfor. Næppe havde H a m m e r faaet Øje paa Baadene, før han lod en Afdeling af sin Flotille under Løjtnant H o l b ø l gaa ind under Kysten, og med nogle velrettede Granater og Kardætsker slog han Baadene i Stumper og Stykker, saa der blev ikke noget af Østerrigernes Vikingfærd den Gang.

Den følgende Morgen (13. Juli) tidlig drog en Skare af de frisiske Baadmænd til Højer for at forlange Skadeserstatning af den østerrigske Kommandant. Da deres Strømper og Støvler var blevet ødelagt sammen med Baadene, kom de med bare Ben. Efter at have styrket sig med nogle Kaffepunche fik de Lyst til at drille de dansksindede. I sluttet Trop drog de igennem Gaderne og tog Plads paa et Sted lige overfor Apoteket, sang Oprørsviser og bandt et slesvig-holstensk Flag fast til en af Stolper-

ne paa vor Haveport. Klokken var da henved halv otte, saa vi Drengene befandt os i Haven, og jeg var Vidne til hele Oprinet. Faders Medhjælper, den senere saa bekendte Fabrikant Chr. Hansen i København, gik ned til Porten, skar Snoren over, med hvilken Fanestangen var befæstet, og smed Flaget ud paa Vejen. Men Friserne befæstede det straks igen, og da Chr. Hansen atter gik ned til Porten for at fjerne det, kom Friserne ham i Forkøbet og forhindrede hans Forehavende. Det var Friserne naturligtvis meget stolte over, sang triumferende Oprørsvisen og slyngede alle mulige Haansord efter Hansen. Efterhaanden havde der samlet sig Folk, baade dansk- og tysksindede paa Pladsen, og Stemningen begyndte at blive ret livlig, især da Oprørsflaget blev ved med at vaje. Fader lod sig nu melde hos Adjudanten og spurgte, om han vidste, hvad det Flag havde at betyde, hvorpaa Adjudanten svarede, at det var et af deres Flag. Fader hævdede, at i hans, som i alle kongetro Slesvigeres Øjne, var det en Oprørsfane, og den var blevet befæstet paa hans Ejen- dom for at haane og fornærme ham; det vilde han paa ingen Maade finde sig i, og nu vilde han selv gaa ned og tage Flaget bort, men gjorde samtidig Adju- danten opmærksom paa, at det sandsynligvis vilde foraarsage et Bombardement med Sten mod Vin- duerne, som Adjudanten selv vilde lide mest under, da han beboede næsten alle Vinduerne ud til Haven. Herpaa gik Fader ned igennem Haven, skar med et rask Snit Snoren over og tog Flaget til sig. Friserne stormede frem for at redde deres Fane, men Fader rullede Flaget om Stangen for at bruge den som For- svarsvaaben, og der stod han, parat til at optage

Kampen. Men ingen af Friserne vovede at gøre det første Spring, der sandsynligvis vilde have været Begyndelsen til almindeligt Slagsmaal, da de dansk-sindede sikkert vilde være kommet Fader til Hjælp. Uden at blive angrebet gik han op igennem Haven, stillede Flaget ind i Østerrigernes Kontor og sagde: »Værs'go, der har De Deres Fane!«

Friserne var naturligvis vrede; de Danske glædede sig, især da Fader hejste sit Konsulatsflag: »Der kom et Flag op, I nok skal lade sidde«, lød det. Kort efter kom en østerrigsk Patrouille og ryddede Pladsen. Klokken var imidlertid blevet henad 8, og vi blev sendt i Skole ad en Omvej for ikke at blive forulempede af de ophidsede Frisere. Ved en Omdrejning af Vejen saa vi det svensk-norske Flag vaje over Byens Tage.

Da Østerrigerne efter Krigens Slutning drog bort, havde de efterladt det konfiskerede blaa-hvid-røde Flag i deres forhenværende Kontor, og Fader sendte det over til Sorø, hvor min ældste Broder, som i disse Dage er blevet benaadet med Dannebrogordenens Ridderkors, dengang var Elev paa Akademiet. Efter at have hørt Flagets Historie holdt Drengene Raad om dets Skæbne, og det endte meget drastisk, paa en Maade, Drengene nu syntes var mest passende for Oprørsfanen, der havde bragt saa megen Ulykke over deres Fædreland.

H a m m e r vedblev at være Herre over Øerne, men blev tilsidst overvundet, ikke i Klamp, men ved Underfundighed. Den 17. Juli om Morgenen blev der sendt en Ekspresbaad igennem de fjendtlige Linier ud til H a m m e r med et Budskab fra Generalkonsul Pontoppidan i Hamburg, at der var sluttet Vaaben-

stilstand. Stor var derfor Hammers Forbavelse, da det opad Formiddagen meldtes ham, at Fjenden gik over til Angreb. En Parlamentær blev sendt over til det fjendtlige Kommandoskib for at protestere imod den ulovlige Fremfærd, men Fjenden foregav intet at vide om Vaabenstilstandens Afslutning, men indvilligede i, at der blev sendt Stafetter, dels sydpaa dels til Højer, der dengang ikke var i telegrafisk Forbindelse med Omverdenen, for at faa Sagen opklaret. Men der indløb ikke noget Svar, i alt Fald blev det ikke bragt ud til Hammer, hvis Stillinger kom i Uorden ved den frugtesløse Venten, som Fjenden benyttede til at rykke frem. Da Adjudantens Kontor som sagt befandt sig hos os, havde Fader Lejlighed til at erfare, at Vaabenstilstanden skulde begynde den 19. Juli Kl. 12. Uden at vide, hvad der imidlertid var sket tilsøs, søgte Fader at faa dette Budskab befordret ud til Hammer. Der fandtes ogsaa trofaste danske Mænd nok dertil, men da Østerigerne havde rekvireret alle Fartøjer, stod der kun en lille fladbundet Baad, en saakaldt Engangsbaad, til deres Raadighed. Da det blæste en stiv Kuling af Nordvest, vilde det have været den sikre Undergang at vove sig ud, og Forsøget maatte opgives.

Den 19. Juli om Morgenen, faa Timer før Vaabenstilstandens virkelige Begyndelse, overgav Hammer sig efter at have ødelagt alt sit Materiale og gik ombord paa den preussiske Kanonbaad »Blitz«, hvorfra han blev ført som Fange til Magdeburg.

Vestkystens Beboere har aldrig nogensinde været i Tvivl om, at Hammer, hvis han ikke var blevet vildledet af den falske Melding om Vaabenstilstandens Begyndelse, nok skulde have fundet Udvej til at

holde sine saa længe forsvarede Stillinger de faa Dage endnu, og derved sikret Danmark et værdifuldt Pant ved Fredsslutningen. I deres Mangel paa Evne til at lade en Modstander vederfares Retfærdighed kaldte tyske Aviser H a m m e r s kloge Forsvar »das schreiende Unwesen des Kapitänleutnant Hammer«. Men Vestboerne var af anden Mening, og i Anerkendelse af hans Daad og i Taknemmelighed for, at den Plet af Slesvig, hvor Dannebrog vajede længst, var den, der blev forsvaret af Hammer, overrakte de ham ved hans Hjemkomst fra Krigsfangenskabet en Æres-sabel med Indskriften: »Til Vesterhavssøernes tapre Forsvarer«. Erindringen om H a m m e r s Bedrifter er endnu levende derude paa Kysten, og han mindes som en af den danske Flaades djærveste Mænd.

Som deres Andel af Krigsbyttet blev der overladt Østerrigerne en lille Afdeling af H a m m e r s Folk, der skulde føres sydpaa, saavidt jeg husker til Wien, for at Indvaanerne der kunde se, hvad de altsammen havde faaet for de mange Penge, den Krig imod Danmark havde kostet dem. Paa deres Vej derhen blev de landsatte i Højer og indkvarteret i en Lade vesten i Byen. Saasnart Fader fik Nys herom, udvirkede han hos den østerrigske Kommandant Tilladelse til at huse Fangerne som sine Gæster, og under stærk militær Bevogtning blev de ført igennem Byen om til os og indkvarteret, saa godt det lod sig gøre. De spiste i Faders Kontor bagved Apoteket, det eneste Værelse vi havde til Raadighed foruden Sovekamrene, og i hver af Kontorets to Døre stod en Soldat med opplantet Bajonet. Østerrigerne tog det hele meget alvorligt og passede godt paa deres kostbare og surt erhvervede Bytte; Huset og Haven var besat med Sol-

dater, og naar en af Søfolkene skulde ud paa et vist Sted, blev han til vor store Morskab ledsaget af en Skildvagt, der plantede sig foran Døren og ikke veg fra sin farefulde Post, før Delinkventen var færdig. Engang syntes Vagten, at Fangen var lovlig længe derinde, og stak sin Bajonet ind i Dørsprækken og trak Haspen af for at overtøyd sig om, at Fangen ikke var undsluppen ad en eller anden hemmelighedsfuld Vej. To af de Loftskamre, de danske Søfolk skulde sove i, havde Vinduer mod Øst, og inden Mørket faldt paa, blev det nøje undersøgt, om det var muligt fra disse Vinduer at komme hen paa de Træer, der stod tæt ved. Vi Drengene havde vore Smaahaver paa dette Sted, og en af de undersøgende Soldater satte sin store Fod midt i min yngste Broders Have og knuste et Par af hans Blomsterbede. Som et Lyn fo'r den lille Knægt hen paa Soldaten og gav ham et saadant Skub, at han nær var snublet. Østerrigeren tog det imidlertid fra den gemytlige Side og skred varsomt ud imellem de øvrige smaa Bede. Da vore Gæster var blevet ført bort og den østerrigske Vagt trukket tilbage, førte Moder os op paa et af de Værelser, Søfolkene havde beboet, og viste os H a m m e r s Galauniform, der laa skjult under en af Madrasserne og saaledes blev reddet fra at tjene som Trofæ for Østerrigerne.

Med denne Episode endte Krigen for vor Egns Vedkommende. Slesvig var tabt, men med fuld Ret kunde vi synge som vore Fædre efter Slaget ved Slesvig i 1848:

»Vegen var for Overmagt liden Flok tilsidst,
Men af Danmarks Ære den intet haver mist!«

Krigens ulykkelige Udgang vakte dyb Sorg og

Skuffelse rundt om i Danmark, og mange Steder maatte de hjemvendte Soldater høre svære Bebrejdelser. Fredericia, Isted og Frederiksstad var endnu i frisk Minde, og man var tilbøjelig til at tage det sejrrige Felttog i 1850 som Maalestok for Hærens Ydelser i 1864. Derved skete der stor Uret imod Soldaterne fra Danmarks anden Kamp for Slesvig. I 1850 stod Danmark overfor en Opgave, det kunde magte, og Mandskabet rykkede frem med den Bevidsthed, at en Sejr vilde kunne opnaas. I 1864 kæmpede en lille, gammeldags udrustet Folkehær imod en mange Gange stærkere Fjende, der var forsynet med de moderneste Vaaben og havde uudtømmelige Hjælpekilder til sin Raadighed. Uden Udsigt til en Sejr gik Jens i Ilden, og saa meget mere maa man beundre den sejge Udholdenhed, hvormed de Danske i fem lange Maaneder bød Fjenden Trods og gav saa mange Eksempler paa mandig Daad, der faar Hjertet til at banke højere: Arriéregardens Kamp ved Sankelmark, Dragonernes Sejr over de preussiske Husarer ved Vorbasse, Soraneren S a i n t - A u b a i n s kække Angreb paa det østerrigske Rytteri ved Vejle, Dybbøls tapre Forsvar. Jeg erindrer engang at have set et Billede af en Soldat fra 1864: Gevær i Arm staar han og skuer ud over Terrainet, iført sin lyseblaa Kappe, med Træsko og et stort uldent Shawl om Halsen, hvis lange Ender hænger ned over Brystet. For et militært Øje sikkert en Forargelse, og dog var det denne jævne Soldat, der tvang Preusserne til at udføre en regelret Belejring imod Dybbøl og først at vove Stormen, efter at Skanserne var blevet skudt sammen til en Grushob. Det danske Folk venter endnu paa den Digter, der paa værdig Vis kan

besynge Soldaten fra 1864, i Lighed med Runeborgs berømte Digt om Finlands haabløse Kamp imod Russerne i 1809. »Derpaa have vi kjendt Kjærligheden, at I satte Livet til for os«, saaledes lyder Indskriften paa danske Soldaters Grave i Dybbøl By. Ikke paa et Magtens Bud, men fordi de elskede os, gik de Danske i Døden. Det har Slesvigerne aldrig glemt, og det gav dem Kraft til at gennemføre Kampen for deres Nationalitet og til Trods for et 54-aarigt Tvangsstyre aldrig at opgive Haabet om en Genforening med Moderlandet.
